

04 πολιτισμός&βαρβαρότητα ■ ΤΟΥ Ηρόστρατου

Θυμάμαι τον Γιάννη Ρίτσο

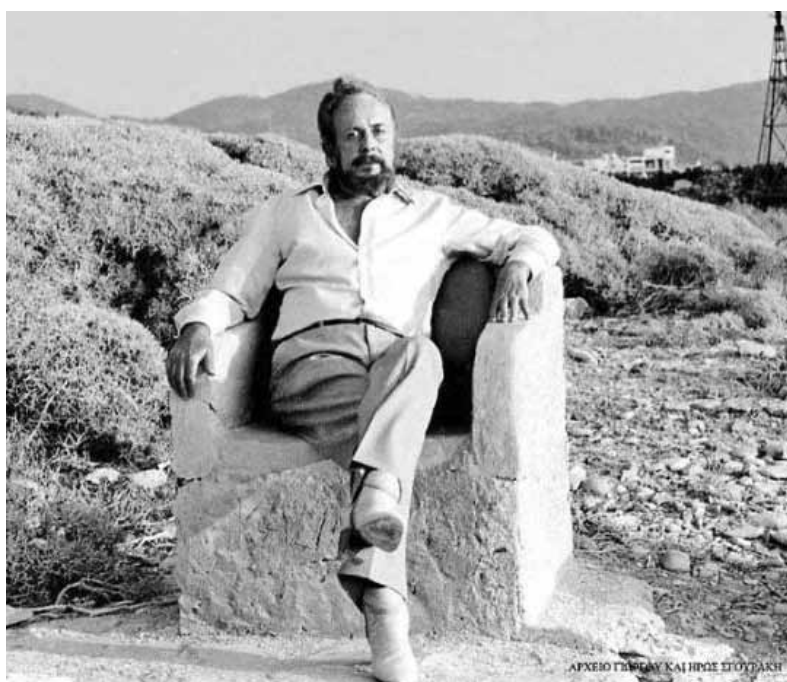
Είναι πολλοί λόγοι που πάντα όταν πλησιάζει η Πρωτομαγιά σκέφτομαι τον Γιάννη Ρίτσο. Είναι που Πρωτομαγιά γεννήθηκε (1909) ο ποιητής, αλλά κι ο Μάης είναι ο μήνας που γεννήθηκε ένα από τα πιο συγκλονιστικά ποιήματα όλων των εποχών: Ο Επιτάφιος.

Που το καθεστώς Μεταξά –το οποίο προσπαθούν χρόνια τώρα να εξωραϊσουν ανιστόρητοι ιστορικοί– έκαψε τα τελευταία 250 αντίτυπά του στους Στύλους του Ολυμπίου Διός.

Όμως, όταν θυμάμαι τον Ρίτσο, πάντα η πρώτη εικόνα είναι στο Καρλόβασι της Σάμου. Στη δεκαετία του '80, όταν νεαρός φοιτητής παραθέριζα εκεί και τον έβλεπα καθημερινά, χωρίς –από ντροπή– να τον πλησιάσω να συζητήσω μαζί του. Ανταλλάσσαμε μια καλημέρα, μια καλησπέρα κι έναν χαιρετισμό κι αυτό ήταν όλο.

Χρόνια μετά διάβασα πως ο ίδιος ο Ρίτσος, νεαρός ποιητής, είχε στείλει την πρώτη του ποιητική συλλογή στον Παλαμά κι αργότερα χειρόγραφα κι από άλλα ποιήματα, όπως ο Επιτάφιος. Κι ο Παλαμάς έγραψε το περίφημο «παραμερίζουμε ποιητή για να περάσεις» που εξόργισε τη συντηρητική διάνοηση της εποχής. Ο Παλαμάς ανακήρυξε διάδοχό του έναν κομμουνιστή. Μερικοί έγραψαν πως ο Παλαμάς τα είχε πια... χαμένα: «Στον κατάλογο των “αφελών” θαυμαστών και κριτικών της ποίησης του Ρίτσου εκείνης της εποχής, πρέπει να προστεθεί και ο Κωστής Παλαμάς, που ξυπνώντας από το γεροντικό του βύθισμα με το *Τραγούδι της αδελφής μου*, γράφει το ακόλουθο τετράστιχο» (Αλέξανδρος Αργυρίου, 1979)

Ποιο ήταν το επίμαχο κείμενο; «...Η τέχνη, όσο κι αν δυναμώνει προβαίνοντας γερή, από τα νιάτα φαίνεται. Κι ο ποιητής, όσα εμπόδια αν του φέρουν πάντα οι ερασιτέχνες και οι σοφολογιότατοι, πάντα δείχνεται στο δρόμο του,

ήσυχα ή ορμητικά δαμαστής. Τον Ρίτσο, δίχως να προσμείνω από τα νεά χρόνια του τον χαιρέτησα: Το ποίημά σου το πικρό, το ζουν ιχώρ κι αθέρας Καθάριος όρθρος της αυγής, μηνάει το φως της μέρας.

Σε μια φρικιάση τραγική χαμογελάει μιας πλάσης ρυθμός. Παραμερίζουμε ποιητή για να περάσεις Συνήθως οι φίλοι μου φροντίζουν να τονίζουν τη συγκαταβατικότητα μου στις κρίσεις μου. Συγκαταβατικοί είν' αυτοί, αν δεν είναι ειρωνικοί. Αλλά εγώ στην κριτική μου, ευγενικά πάντα, τη συγκατάβαση δεν τη γνωρίζω. Γνωρίζω μόνο και χαίρομαι τη συνανάβαση. Δεν συγκατεβαίνω. Συνανεβαίνω. Αν θα μείνει τίποτε στον καιρό από την κριτική μου στους ποιητές, αυτό θα είναι. Δεν συγκατεβαίνω, συνανεβαίνω. Το ξαναλέω. Μάλιστα για το νέο ποιητή, για το Ρίτσο»

(Παράθεση του αποσπάσματος από το κείμενο του Παλαμά από το «*Αργοναύτες και σύντροφοι*» της Χριστίνας Ντουνιά, δες και σχετική συνέντευξη 22/2/2022, [edromos.gr/christina-ntoynia-](http://edromos.gr/christina-ntoynia-argonaytes-kai-syntrofoi/?amp)

argonaytes-kai-syntrofoi/?amp) Το παράξενο είναι πως Παλαμάς-Ρίτσος δεν συναντήθηκαν ποτέ! Ο Ρίτσος έλεγε πως από σεβασμό δεν τόλμησε ποτέ να ενοχλήσει τον Παλαμά...

Με έναν τέτοιο σεβασμό στάθηκαν άτολμος κι εγώ. Όμως με συγκίνηση κάποια πρωινά, μια χρονιά που έτυχε να μένω δίπλα στο σπίτι του Ρίτσου, τον έβλεπα να βγαίνει στον κήπο του και να περιποιείται τις πέτρες του σα να ήταν παιδιά. Τις άγγιζε με γαλήνιο βλέμμα και τρυφερότητα. Τις χαίδευε. Ήταν λες και συνομιλούσαν. Δεν είναι τυχαίο που με την ποίησή του, ανάμεσα στα άλλα, έδωσε και φωνή στα αντικείμενα.

Τα απογεύματα περπατούσε πλάι στη θάλασσα και ύστερα καθόταν μαζί με τη γυναίκα του τη Φιλίτσα, γιατρό αγαπημένη των φτωχών και των κατατρεγμένων στις χτιστές καρέκλες στην παραλία, εκεί που μπορούσες να δεις το πιο μαγικό ηλιοβασίλεμα. Το πιο όμορφο που έχω δει κι εγώ στη ζωή μου.

Όταν τύχαινε να λείπει καθόμουν κι εγώ σε αυτή την καρέκλα κι ήταν λες κι έβλεπα τα πράγματα με το δικό του βλέμμα.

Ύστερα υπήρχε το κεραμοποιείο του Βασίλη του Κοντορούδα, όπου περνούσε ατέλειωτες ώρες ζωγραφίζοντας κεραμικά που κατόπιν τα χάριζε στον τεχνίτη κι ακόμη και σήμερα μπορεί εκεί να τα θαυμάσει κανείς.

Ομολογώ πως βρέθηκα κι εκεί να τον μιμούμαι. Ζωγράφισα μάλιστα κι ένα πιάτο, κακότεχνα σε σχέση με τα δικά του, όμως το κρατάω ακόμη –πολύτιμο απομεινάρει ενός μακρινού, φωτεινού καλοκαιριού. Όπου όμως ο ποιητής είχε προβλέψει το τέλος:

*...Εγώ, τις λίγες μέρες που μας μένουν ακόμη,
θα ξανακοιτάξω τους στίχους που
έγραψα Ιούλιο κι Αύγουστο
αν και φοβάμαι πως τίποτα δεν
πρόσθεσα,
μάλλον πως έχω αφαιρέσει πολλά,
καθώς ανάμεσά τους διαφαίνεται
η σκοτεινή υποψία πως αυτό το
καλοκαίρι
με τα τζιτζίκια του, τα δέντρα
του, τη θάλασσά του,
με τα σφυρίγματα των πλοίων του
στα ένδοξα λιογέρματα,
με τις βαρκαάδες του στο φεγγαρόφωτο
κάτω απ' τα μπαλκονάκια
και με την υποκριτική ευσπλαχνία
του, θα 'ναι το τελευταίο.
Γιάννης Ρίτσος, Καρλόβασι,*

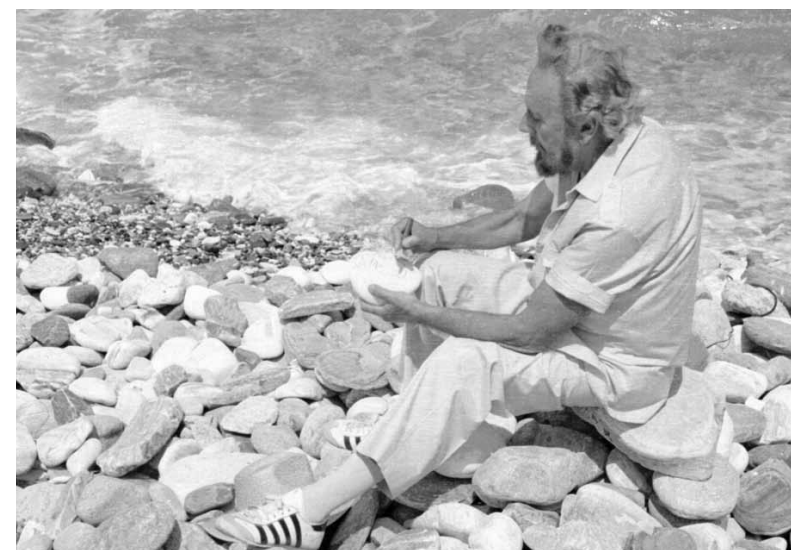
3. IX. 89

Δεν ήταν το τελευταίο, αλλά το προτελευταίο. Τον Νοέμβριο του 1990, λίγες μέρες μετά τα γενέθλιά μου, έμαθα την είδηση του θανάτου του. Ήταν η πρώτη και τελευταία φορά που ακολούθησα κι εγώ το «ιερό προσκύνημα» πλάι στη Μητρόπολη. Αναζητώντας τα λόγια που δεν είχα πει.

Χρόνια αργότερα περιέλαβα τη γνωριμία αυτή, μέσα από τη μυθοπλάσια, σε ένα βιβλίο μου. Και η μεγάλη τιμή ήταν να παρουσιάσει αυτό το βιβλίο η κόρη του η Έρη, ακριβώς στο Καρλόβασι! Η Έρη που τη θυμόμουν ως εικόνα, να «εισβάλλει» με την παρέα της στον κήπο του ποιητή κι εκείνος να έχει ένα χαμόγελο που πλάταινε με τα νιάτα...

Και ακόμη θυμόμουν τη συναυλία του Χρήστου Λεοντή στο προαύλιο της Πορφυριάδας – πάλι στο Καρλόβασι όπου συνθέτης και ποιητής μαζί βρέθηκαν εκεί και εμείς καταλάβαμε λίγο περισσότερο τι ήθελε να πει το «*Καπνισμένο Τσουκάλι*».

Δεν πιστεύω σε φαντάσματα και μετά θάνατον ζωές, όμως εκείνο το βράδυ της παρουσίασης του βιβλίου στο Καρλόβασι, πολλά χρόνια αργότερα, ένιωθα το χαμόγελο του ποιητή να μας συνοδεύει...

www.ertopen.com

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΦΩΝΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

EPT open

106.7 FM